

A.44.49/41

skou paginowanych - 38

A.44.49/41

A.44.49/41

A.44.49/41

1

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH.

43, Eaton Place,
London, S.W. 1.

L.dz.402/60.

49/304

29.12.60.

Dnia 28 października 1960 r.

Załączam / ogzempl. listu z dnia 30 września 1960r. L.dz. 372/60
oraz memorandum z tejże daty Nr. 366/60, które zostały rozesłane wszystkim,
za wyjątkiem komunistycznych, Szefom Delegacji narodowych na XV Walne Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych.

Treść tego listu i memorandum należy traktować jako zasadniczą instrukcję i zawarte w nich myśli wykorzystać jak najszerszej we wszelki dostępny sposób.

A. Zawisza /
Minister.

Otrzymują :

Wszystkie Placówki Zagraniczne M.S.Z.

REPUBLIC OF POLAND
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS.

45, Eaton Place,
London, S.W. 1.

/Government in Exile/

Ref.No.372/60.

30th September, 1960.

Sir,

The Polish Government /in Exile/ has noted with gratification that, during the debates in the United Nation's General Assembly many of the delegations of the countries represented there stressed the need for the swiftest possible liquidation of the colonial system in the whole world. That this matter has become ripe for definitive settlement is indicated by the unanimity of views on the principle in itself as expressed even in diametrically opposed groupings and by the great progress already made in the liquidation of colonies and other possessions by the Western Powers -- laudable and heartening proof of which is afforded by the rapid increase in the number of delegations participating in the present General Assembly. This concordant opinion on the issue of anti-colonialism most favourably compares with the striking conflict of views held in the General Assembly with regard to other current matters ; this provides further proof that the problem of liquidating the colonial system has matured for settlement.

The Polish Government regrets, however, that the problem of liquidating colonialism has been expressed even by the Western Powers in too narrow fashion, undoubtedly owing to the acceptance of faulty, purely opportunistic premisses. There is a plain tendency to restrict it to the countries subjected by the Western Powers and to ignore the existence of the Russian colonies. Mr. Macmillan, the British Prime Minister, when speaking before the General Assembly on 29th

September 1960 made an exception in the case of East Germany, which territory he characterised as a Russian colony. His attitude is undoubtedly just, as far as it goes ; but it is disquieting that he made no mention of countries which, in even greater measure than East Germany, are striking instances of Soviet colonialism -- from Estonia, Lithuania, Latvia, Poland, Czechoslovakia, Hungary, Roumania, Bulgaria and Albania to the Ukraine, the countries of Caucasia and so on, deep into Asia as far as the boundaries of China. If the delegations of the democratic countries participating in the General Assembly's debate on colonialism remain silent on the issue of liberating all these nations, it will not only be grossly unfair to those subjected peoples, possessing their own ancient national cultures yet held as Soviet colonies to this day. It will also cause great political harm to the democratic nations in the whole world. They should at long last realize it is to their own interest not only to check the further spread of Russian imperialism but to repel it to its original frontiers.

The attached Memorandum of 30th September 1960 /No.566/60/ deals with this matter in broader scope and gives the example of Poland as a victim of Soviet colonialism whose imperialism should be checked before it is too late.

The Polish Government expresses the hope that the delegation of your country will in the acknowledgement of its duty to humanity, see fit to make a determined stand upon the international forum in defence of the nations held in subjection by Soviet Russia and impressed by force within the confines of her colonial empire with its continued tendencies to further expansion.

Please accept, Sir, the assurance of my highest consideration.

Enclosure.

/A.Zawisza/
M i n i s t e r .

REPUBLIC OF POLAND
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
(Government in Exile)

43, Eaton Place,
London, S.W. 1.
30th September, 1960.

Ref. No. 366/60

M E M O R A N D U M

THE DISQUIETING turn of events upon the international arena makes it ever more urgent to reassess western policy with regard to Russia and her ruthless methods. The truth must be faced and the admission made that so far the behaviour of the Western Powers towards Russia and her political aims has been marked by vacillation and mistakes, even by moral shortcomings. As an outcome, public opinion has the deeply-rooted impression that the western world cannot cope with Russia and is defenceless against the progressive expansion of international Communism.

The process which has brought about these pernicious consequences is not of recent origin. It started before the second World War, when the moral attitude of the West towards the victims of German and later after the war of Russian aggression gradually weakened the trust of the smaller nations in the Western Powers while at the same time dissipating Russian apprehensions that the West might possibly be determined to defend a just cause, if only as a matter of principle.

It cannot be denied that many lofty ideals proclaimed by the Western Powers were abandoned as time passed. Many agreements for assuring the fate of minor nations were not honoured. Many war-aims were jettisoned. All this took place gradually, at first under Nazi and then under Russian pressure, until the western world's moral position offered rather gloomy perspectives before the subjugated countries.

Predominance in the political, and perhaps even in the economic fields has been gradually passing from the West of pre-War times to Russia in measure as she carries out more or less radical reforms and changes with the avowed purpose of outdistancing the democracies of the world.

The western world is swiftly liquidating its colonial systems - not without Communist prodding - although it thereby foregoes territories of fundamental value in case of war. Soviet Russia, on the other hand, is

2.

energetically and successfully building up her colonial empire and thereby gradually shifting the balance of power in her favour.

Though the Western Powers have to deal with such a ruthless opponent as Russia, they are well on their way to psychological and material disarmament by dint of inculcating their nations with keen repulsion for war. Russia, however, is clearly bringing up her population in preparedness for war, maintaining it in a state of continuous tension and alerted for every emergency.

In this state of affairs, Russian affirmations that the western world will gradually be forced by pacific means to submit to the Communist world, superior to it in every field, are beginning to acquire an air of probability in the eyes of vast masses of Asian and African population. Yet it must be borne in mind that the fate of all mankind is at stake that the fall of our democratic system would demolish the achievements which our civilizations amassed during long centuries - gains represented by the principles of Christian morality, of freedom and of those governing the totality of relations between people.

Moral principles, mutual confidence, faith in the sanctity of commitments and a feeling of solidarity should constitute the fundamental ties of the democratic world in its defence against Russia and her Communist International. Unfortunately, the West has undergone great deterioration in all these domains. Above all, the division into strong and weak countries respectively serving as the subjects and the objects of inter-State policy has been maintained.

The elevated and equitable principles which were to have provided a firm foundation for the post war World were formulated in the Atlantic Charter and later incorporated within the Charter of the United Nations; they remain, however, only upon paper. The defence of the Christian civilization of the western world suffered a severe setback when the Western Powers surrendered a number of smaller and weaker European nations - from Finland in the north to Albania in the south - to Russian rapacity. The efforts of these countries to achieve liberation, such as the uprisings in Poland, East Germany and Hungary, received no political and material help from the West, which contented itself merely with shamefaced, passive

observation.

Much has happened which would seem to require that the Western Powers, the United States particularly, revise their relation to Russia and her tool, the International communism. It will suffice, in this connection, to mention only some of the most recent occurrences: the withdrawal of Russia from the Summit conference which was to have been held in May this year; "Chairman" Khrushchev's attitude towards the United States and indirectly towards the European Powers as expressed at the meeting in Paris on that occasion; the International communism's sabotage of President Eisenhower's good-will visits to Russia, Formosa, Korea and Japan, and, finally, the breaking off of the Geneva disarmament conference by Russia.

Russia's attitude towards the Western Powers has never been marked by a spirit of sincere peaceful co-operation, even during the second World War, a fact especially apparent at the Moscow conference in October 1943 as also at Teheran and Yalta. The lack of this spirit is still very apparent. Control over conditions for the assurance of peace is becoming increasingly difficult and its chances of success ever more doubtful. Any major international problem or local conflict may easily evoke global war. The possibility of removing this danger appears to be ever less dependent upon the peaceful intentions of the Western Powers. They have hitherto been inclined to remain passive and to buy off Russian rapacity by granting concessions which help to perpetuate the status quo brought about by Russia's lawless policy of accomplished facts. Russia, however, cannot be bought off at any price, for it is her avowed intention to gain mastery of the whole world with the help of international Communism - nothing less.

If unpleasant truths are not glossed over, we cannot but conclude that Russia is doing all possible to block the realization of even partial disarmament which might only in small degree and transiently reduce her predominance over the West. At the same time, she is manoeuvring the Western Powers into the position of being progressively less able to put up effective resistance in the event of a conflict, the timing and location of which would be left to Russia.

Soviet Russia's attitude towards the Western Powers clearly indicates in which direction the structure of relations between East and West is to be shifted. Khrushchev's obvious aim is to undermine the authority and

4.

prestige of the governments, systems and ideologies of the western democracies not only among their own populations, not only among the captive nations living in hope that the West will help to liberate them, but also among the peoples of the newly-formed African and Asian State-entities. This bids fair to bring about the gradual and increasingly greater isolation of the Western Powers while reinforcing the Soviet Empire with new potential allies, particularly in the case of the more backward peoples not excluding even the nations of Latin America.

There can be no doubt that all this is primarily due to the many errors committed by the Western Powers in their relations with other countries. The first step down the slippery incline was when these Powers agreed to surrender the present captive nations to Soviet Russia. By this moral defection the Western Powers evoked, both among their friends and their opponents, dis-belief in the sincerity of the moral principles they had so earnestly proclaimed, in their determination to abide by these rules and their readiness to defend them in practice. These disappointments were painfully felt by the captive nations, especially by those who had counted on the Western Powers honouring their obligations. The errors in the policy of the Western Powers can be said to derive from the inadequate comprehension of Russia's faithlessness, from unwillingness to admit her lack of scruples and plain honesty, and from inability to understand that her uncompromising and consistent plan is aimed at attaining, stage by stage, complete mastery over the whole world.

* * * * *

Lack of broadly conceived political vision, a decline in morality with regard to other countries and in the sense of obligation to honour agreements on the part of the West are nowhere more evident than in its attitude to Poland, its most loyal ally and holder of a prime key-position in Europe.

The Ribbentrop-Molotov agreement of August 1939 for a new partition of Poland should have helped the West to see through Russia, while the latter's invasion of Poland on September 17th of the same year should have opened eyes to Russia's chief purpose, i.e. to the spreading of Communism westwards. Russia herself provided all too clear confirmation of this purpose. Immediately after the Germans unexpectedly attacked her on 22nd June 1941

5.

and she had to seek salvation in western aid, Russia was obliged to conclude agreements (signed on July 30th and December 4th 1941) with the Polish Government, then in London, whereby she announced that the German-Soviet treaties for the partition of Poland concluded in 1939 were considered null and void. Yet Russia did not for a single moment hold up her efforts to undermine the Polish Republic from within and from without, nor cease to lay insistent claim to Poland's eastern provinces. The Western Powers failed at the time to assess the danger facing the whole democratic world; they gave Poland no proper support against Soviet designs, thus opening the way for the Communist westward drive. On various occasions, and under various pretexts - such as claiming the improvised "Curzon Line" as the frontier with Poland - Russia exploited the ignorance of the Western Powers to secure their co-operation for advancing Russo-Communism westwards until, despite Polish warnings and opposition, this first stage of Russia's plan was attained. In such wise and most unfortunately for the West, Lord Curzon's tentative, improvised armistice demarcation line suggested in 1919 was pressed into service for launching Russo-Communist expansion into the heart of Europe, thence to spread farther and farther.

It was in October 1943 that Great Britain, the United States, Russia and China agreed under par. 6 of their Security Declaration drawn up at a conference in Moscow that a Soviet administration would take over Polish territories in measure as war operations proceeded. It must be stressed that the Polish Government in London, though an ally in good standing and obviously the party most directly affected, was neither invited to the Conference nor informed of this decision. Yet, it signified in effect that the legitimate Polish government would not be allowed to resume its duties in Poland and that the country would be left at the mercy of Russia. It is difficult to believe that the Western Powers did not realise what Russia was planning.

On Stalin's demand and chiefly with the support of President Roosevelt, it was definitively decided at the Teheran Conference in November 1943 (again without the knowledge of the allied Polish Government in London) that in the allocation of occupation zones, i.e. future spheres of influence, Russia's share would embrace all Poland and Hungary, a large part of Germany

6.

and part of Austria. This agreement was fully respected by the Western Powers although it violated all the commitments undertaken with regard to Poland, that ultra-loyal ally, and the tenets of ordinary morality for which the United Nations were supposed to be fighting.

It was only later, at the Yalta Conference held on 4th-11th February 1945, that formal agreement was reached between Great Britain, the United States and the Soviet Union regarding the annexation of nearly half of Poland's territory by Russia who would also have absolute control over the rest of Poland - tantamount to depriving that country of its freedom and independence. It can safely be stated that most of the world perturbations and the menace to security in general undoubtedly stem from this hardly creditable transaction; it decisively helped to shift the balance of power between the two incompatible worlds - the peace-loving democracies of the West and militant international Communism, the instrument of Russian imperialism - in favour of the latter.

* * * * *

Looking back at the course of the Yalta Conference from our vantage-point fifteen years later, it is clear that its results were the product of the plannedly consistent, unyielding, ruthless and underhand action conducted by the Soviet leaders dealing with the British and American representatives, inadequately informed on modern Russia and on the psychology of its leaders, and labouring amidst the confusion wrought by myopic political vision, vacillation, and fear of Russia. It can even be stated that mere agreement - after prolonged negotiations for a meeting at some half-way point - to have the sick, infirm President of the United States and the British prime minister make the long, onerous and dangerous journey to the Crimea presaged the outcome of the Conference. Surrender to Stalin on so many fundamental matters was the mistake upon which the structure of Anglo-American policy was thenceforth to be precariously based.

Disregarding numerous other matters discussed at Yalta, though some of them were of great importance for a lasting world peace, it suffices to dwell for a moment on the clandestine application of power politics to seal the fate of Poland for us to appreciate how much harm the unfortunate Yalta decisions have brought to the whole world.

As from 1920, independent Poland bound by treaty ties with the West served as a barrier protecting western Europe (and indirectly, the whole world) against being over-run by Russia and her international Communism. When, in 1939, Germany was planning to attack Poland, Russia perceived two opportunities were being presented for her decision: that of having Germany remove the Polish barrier and that of encouraging Germany to unleash a war which would lead to the destruction of that country's menacing military might. The realization of both aims was considered essential for Communist westward expansion, and both were in actual fact realized though very largely through the intermediary of the Western Powers. The first postulate was fully realized; the other one - the destruction of German power - only partially for the time being and is hence still being pursued by Russia. Poland, whose share in winning the War was certainly not smaller than that of France, was abandoned by the Western Powers at Yalta and, despite their commitments to her, thrust into Russia's political orbit and made to swell the Soviet war potential. Actually, all this was contrary to the most vital interests of the West itself and, in addition, enabled Khrushchev to seize the initiative for solving the problem of Germany along Soviet lines.

The Western Powers unfortunately never realized that Soviet Russia would have been unable to outstrip them in the domain of war gains, to occupy Poland and East Germany with Berlin, if the supplying of war material to the Communists had been planned with greater insight and prudence, with a view to keeping Stalin dependent politically upon the West.

If Great Britain and the United States, the latter especially, had given more thought to their Russian policy; if they had not allowed the imprudent and prematurely launched demand for Germany's unconditional surrender to be used against their real interests; if, as an outcome, they could have negotiated with Stalin at Yalta in more categorical fashion - the world would be in better shape to-day. It would certainly have been possible to hold the conference, not at Yalta but in the West; Russia, not the West, would have been obliged to make concessions; those countries which are satellites now or are possible future satellites of Russia, would have remained independent and grouped themselves with the West.

But matters turned out otherwise. Russia gained victory all along the line

8.

at Yalta. In accordance with Mr. Churchill's graphic analogy, Poland was rolled some hundreds of miles to the West - though arriving with a smaller area than before the War. Russia simultaneously advanced some hundreds of miles closer to the heart of Europe. Neither President Roosevelt nor Mr. Churchill managed effectively to oppose Stalin's obvious intention of extending the Russian empire. True, while the British Prime Minister rather surprisingly stated this shift was the outcome of a decision based on justice and not on force (since, according to him, the seizure of eastern Poland was Russia's due in consideration of her war effort), President Roosevelt appealed to Stalin's "generosity" and merely suggested that Lwów and perhaps also the Polish oil-fields be left with Poland. The President, however, did not press his request after Stalin mockingly stated that, being the Russian Prime Minister, he could not pay less heed to Russia's interests than Lord Curzon and President Clemenceau. Neither side pointed out that the Curzon Line was suggested in 1919, during the Polish-Soviet War, only as a provisional demarcation line for an armistice; that it was never applied in practice, and that Lwów, the capital of south-east Poland, and the Polish oil-fields were not embraced by it.

The Yalta agreement regarding the annexation of eastern Poland was duly honoured, i.e., no protest was made when Russia dictated a treaty for the cession of this territory to Bierut and his companion stooges in Poland under Soviet occupation. But the Yalta stipulations in respect of the new western territories of Poland still await the formality of recognition by the Western Powers. Even here, the West is committing an error of judgment to its own detriment since this omission cannot but tend to present Russia as the sole defender of Poland's rights to her western provinces though at the same time it leaves Russia - who has the last word to say regarding these territories - an additional trump card for bilateral negotiations with Germany at some future time.

Poland's fate of losing her pre-War eastern provinces, Stalin's carefully designed and detailed plan for gaining control of that country and making her a tool of the Soviet Union's aims of expansion, must be set off against President Roosevelt's mere anxiety regarding the reaction of six or seven million American voters of Polish extraction, whilst the British Prime Minister was dubious regarding reactions in Parliament and in the Conservative Party. The latter stated, it is true, that for Great Britain it was a matter of honour to redeem

9.

the pledges given Poland in respect of her preservation as a sovereign State, free and strong, as the West understood it; but he insisted no longer when Stalin replied that the future fate of Poland was for Russia not only a matter of honour but also of life - of her security - by which he obviously had in mind the complete subordination of Poland to Russia. All these decisions regarding the future of Poland were made in the absence of any representative of that country, even without the knowledge of the Polish Government, then functioning in London and still duly recognised by the Western Powers.

On the day that Russia treacherously invaded Poland, on 17th September 1939, the President of Poland and the Polish Government left the country; a large part of the armed forces, unable to carry on the struggle against Germany and Russia simultaneously, did the same in the expectation that they would, in exile and shoulder to shoulder with Poland's allies, continue to fight for the liberation of their country in organized manner and under the leadership of their own authorities of State. For, the Polish Constitution (enacted on 23rd April 1935) enables the supreme authorities of the Republic, in case of national emergency, to function abroad until they are able to return to their liberated land. First in France, until 17th June 1940, and then in Great Britain, the President of Poland and the government appointed by him disposed of sizeable Polish forces who uninterruptedly fought on many fronts to the very end.

This uninterrupted participation of Poland, as a sovereign, State, in the War was clearly recognized by Russia on 30th July 1941 when she concluded a treaty with Poland whereby diplomatic relations were resumed. This did not hinder Russia from continuing to prepare Communist administrative and military cadres which, at an appropriate time and under favourable circumstances, were to seize all civil and military authority in Poland. These favourable circumstances were created in rather cynical fashion: by not supporting the Warsaw Rising although the Red Army was already at the outer suburbs of the city. The Soviet Union had already broken off relations with the Polish Government in London as a first step to securing a free hand. The pretext for this unusual step towards an ally in time of war was an exceedingly flimsy one: namely, Poland had requested an investigation into the massacre of several thousands of Polish officers in Katyn Wood.

The Germans announced on 13th April 1943 that they had discovered mass

10.

graves of murdered Polish officers in the Soviet Union, in Katyn Wood near Smolensk. These officers were prisoners-of-war captured by the Red Army during the Soviet invasion of Poland in 1939. On 15th April 1943, the Polish Government applied to the International Committee of the Red Cross asking it to appoint a delegation to investigate the case on the spot. Stalin thereupon wrote personal letters to President Roosevelt and to Mr. Churchill on 21st April 1943, accusing the Germans of this mass murder of Polish Officers; the accusation was mendacious for the victims had never been in German hands. But the Western Powers ostensibly accepted the Soviet version and, judging by the documents published to date, refrained from alluding to this crime at any major international conference, at Teheran, Yalta or Potsdam or on any later occasion.

Stalin likewise gave notice in these letters that diplomatic relations would be broken off with the Polish Government in this connection. Judging by the available sources, the Western Powers raised no objection to this intended rupture, and on 26th April 1943 the Soviet Union presented the Polish Government in London with a Note in which the breaking off of diplomatic relations was announced for the above-mentioned flimsy reason.

At the Nuremberg trial of German war-criminals, the Soviet Union planned to saddle the Germans with the blame for Katyn massacre. However, the Polish Government in London supplied the relevant documentary evidence in time to foil this plan; thus, although the massacre figured in the indictment, this crime against humanity was not judged. It was simply not mentioned - and this alone speaks volumes. Many years later, as an outcome of efforts made by the Polish Government in Exile and Americans of Polish stock, a unanimous resolution was passed in the U.S. House of Representatives on 18 Sept. 1951 whereby a Committee for the investigation of the Katyn Massacre was set up. Detailed evidence was collected and the Committee filed its final report on 22nd December 1952 with the following recommendations:

1. That the U.S. President issue instructions to the U.S. Delegate at the United Nations Organization to present the Katyn case to the General Assembly;
2. That the President request that the General Assembly seek action before the International World Court of Justice against the U.S.S.R. for committing the massacre; and
3. That the President instruct the U.S. Delegation to seek the establishment of

11.

a temporary U.N. Commission which would investigate other mass murders and crimes against humanity.

Since then, however, nothing has been done. The U.S. administration was changed in 1953, when a Republican majority was elected to Congress (it endured only two years). The recommendations of the Katyn Investigation Committee were not acted upon under Congressional procedure; the Katyn massacre has not again been raised in Congress, nor has the U.S. Government shown any interest in the matter - nobody in U.S. official circles has hitherto ventured to raise the question in talks with the Soviet dictator.

It can be safely stated that the attitude of the Western Powers with regard to the Katyn Massacre does not reflect credit upon them nor raise their prestige.

The rupture of diplomatic relations with Poland was deemed necessary by Stalin not only for the realization of his plans against that country but also for his longer-term designs against the whole democratic world.

Communist Polish and non-Polish cadres, civil and military, under the cover names of the "Union of Polish Patriots" and the "Kosciuszko Division" respectively, were assembled upon Soviet territory in preparation for the occupation of Poland immediately the Germans withdrew and the Red Army entered the country. These so called Polish troops fully under Russian command were to be presented as the Polish war-effort against the Germans. In such wise, Stalin hoped to eliminate the legitimate Polish Government in London (together with the Polish forces fighting under the authority of the President of Poland) from the political arena.

The next step, in measure as the Germans evacuated Polish soil before the advancing Soviet forces, was for Stalin to hand over the civil administration of Poland to his stooge organization, the so-called Polish Committee of National Liberation, very soon after proclaimed by Russia as the government of the country. It cannot be too strongly stressed that this alleged government could not be and was not a Polish government in the legal and constitutional sense; it was nothing but a political tool in the hands of the Kremlin.

The German administration of rump Poland during the occupation was directed by a German governor-general in Cracow. Craftier Communist Russia has camouflaged her occupation of Poland by ruling through "the government of the Polish People's Republic", with its centre of administration in Warsaw but composed for the most part of Communist graduates of the Moscow school. Both systems of course can be

12.

regarded merely as the administrative organs of a foreign occupation; the only difference is that the German occupation never claimed to be anything else whilst that of the Russians is more skilfully and cunningly devised. Stalin was most anxious to have this stooge government of Poland acquire the respectability of legal status upon the international forum. This subterfuge likewise succeeded. And again, this success will be found to derive from the weakness and imprudence of the representatives of Anglo-American policy at the Yalta conference.

At first, both President Roosevelt and Mr. Churchill tried to resist Stalin. The President stated that public opinion in the United States was firmly opposed to the recognition of this Communist body as the government of Poland. Mr. Churchill stressed that Great Britain had taken up arms in 1939 for the defence of Poland, her sovereignty, freedom and independence; that the constitutional President of Poland and the legitimate Polish government were still on British soil and continued to exercise supreme authority over the sizeable Polish forces fighting gallantly on several fronts side by side with the Allies. He laid stress on the status of the Polish Government in London as the legitimate government of Poland and added that, according to his information, not more than a third of the Poles would support the Lublin Committee - the self-styled Committee of National Liberation. President Roosevelt once again pointed out he had to consider the views of six to seven million voters of Polish origin in the United States, and Mr. Churchill once more spoke of the difficulties he might encounter in Parliament and within his own party if he disowned the legitimate Polish Government in London. Both expressed the opinion that the Polish Government of the future would have to be friendly to Russia: Stalin at once agreed, adding with some cynicism - friendly not only to Russia but also to the other Allies.

Finally, under the pressure exerted by Stalin and Molotov, both the American President and the British Prime Minister withdrew their objections. Never the less, it clearly follows from the course of the Yalta conference that they did this in violation of their own convictions. An attempt was made to depict this concession, virtually a capitulation in the face of Stalin's demands, as a compromise: it was arranged that a new Polish government would arise from the one recognized by Russia and established in Warsaw but now with the addition of some Polish political personalities resident in Poland or abroad. The realization of the relevant decisions was entrusted to a Committee composed of Molotov, and the

13.

Moscow ambassadors of the United States and Great Britain (Harriman and Clark Kerr respectively). Thus, these three gentlemen were to create, and actually did create, a "Polish government" without the Polish nation having any voice in the matter and regardless of its consent. After the establishment of this Communist administration for Poland in this way, it was to be recognized as the de jure government by the other allied Powers, who would simultaneously withdraw recognition of the legitimate Polish Government, then still in London. It must be stated that this purely arbitrary proceeding between Great Britain, the United States and the Soviet Union was scrupulously carried out by the two western democracies - champions of the principle of government by consent.

It was likewise decided that, once this provisional government (as it was described) was set up, a free and unfettered general election would be held in Poland as soon as possible. Stalin stated it could be held within even a month's time. But actually, the election was not held until 19th January 1947 and it was scandalously marked by ruthless Communist coercion and unscrupulous falsification. Molotov had protested at Yalta against the demand that the election be free and unfettered, affirming that such a proviso would be insulting for the Poles. But neither President Roosevelt nor Mr. Churchill raised the point that the real insult and wronging of the Poles was primarily implicit in all these inequitable decisions undertaken not only without the participation of the Poles themselves, but even without their knowledge. So anxious were both of them to attain an understanding with Stalin.

The Yalta conference deprived Poland of nearly half her territory, her eastern provinces. True, she was allotted new western territories, but nothing was done to assure the realization of this decision. Politically, the conference deprived Poland of her freedom and independence since it in reality sanctioned and stabilized the Soviet occupation and Communist administration of the country under the cover of the so-called "government of the Polish People's Republic", which, after securing recognition from the Allies, very quickly eliminated all the aforementioned "Polish political personalities from Poland and abroad" spoken of at the Yalta conference. The undertaking given Stalin was respected: recognition of the legitimate President of Poland and of his government was immediately withdrawn by the Western Allies. But, as the Polish nation has not withdrawn its recognition,

14.

the President of Poland and his government, still resident in London, are carrying on their struggle for the liberation of Poland. On the other hand, Soviet Russia has still not honoured her pledge to enable free and unfettered elections to be held in Poland. She has in fact no intention of ever doing so: for, really free and honest elections there would immediately declare the will of the nation to be against the Communist régime, its organs and those who constitute it. In actual fact, the Russian decision not to allow free and unfettered elections in Poland makes the whole understanding attained at Yalta null and void as regards its application to that country.

Never the less, the Yalta conference erased Poland from the list of really sovereign and independent countries and the Polish nation from the list of free nations. Poland has been given the status of a Russian satellite. But the outcome has been much misfortune for the whole world and the menace of great dangers.

The essence of the basic error committed at Yalta by Great Britain and the United States is the fact that they allowed themselves to be out-manceuvred by Stalin into assuring Russia's exaggerated claims for security (although nothing menaced her from the West) while absolutely disregarding the need for assurance in the West against the already looming menace of Soviet Russia. It was as if they could not perceive it was really Russia who made the outbreak of the second World War possible by concluding the Ribbentrop-Molotov treaty for the partition of Poland. If Russia had come out on the side of the Western Powers at the Moscow conference in the summer of 1939, Germany would not in all probability have ventured to attack Poland. It seems as if Great Britain and the United States were quite unable to understand the nature of Russia's actions to Poland's detriment throughout the war or to seek the reasons for this state of affairs in the light of Russia's past policies and her aims for the future. It may be that they did not grasp the significance of Russia's avowed intention of having governments friendly to her in other countries, or appreciate what such "friendly governments" implied in the Russian sense. They did not foresee that, under the favourable circumstances constantly being engineered by Russia, she might in course of time consider the utility of having such "friendly governments" likewise in the United States and in Great Britain.

* * * *

15.

To-day, it is much more difficult to hold up the advance of Soviet imperialism than it was when the War ended; but it is still not impossible. The prime condition for the attainment of this purpose would be that the Western Powers establish an agreed plan based on universal moral principles and equity; it should not be a unilateral and selfish one, but a conception designed to assure the just rights and needs of all the interested nations, that is to say, not merely the Western Powers on the one hand and the Soviet Union on the other hand, but also the nations subjected by the latter.

Hitherto, all the solutions advanced for the problems outlined herein have been actuated by more or less hidden intentions of gaining unilateral advantages for the planner's side: the Eden Plan, the Keenan Plan, the Gaitskell Plan, or such as the Rapacki Plan put forward by the Russo-Communists. Moreover, these plans have no real objectivity as far as the current situation and the requirements of assuring world peace are concerned. It is therefore urgent that these matters be seriously re-considered.

The following points obviously merit examination in this connection.

1. Firstly, the Western Powers should regain the political initiative at all costs. Under the present circumstances, this could be achieved solely by presenting Russia with the demand for a far-reaching revision of the situation she has brought about by dint of violence, underhand methods and the violation of international agreements. Russia's acts to the plain detriment of the weaker nations should be disavowed and denounced forthwith. It is necessary firmly to demand the immediate and unconditional liberation of the captive nations, and the righting of all the wrongs inflicted upon them. The hypocritical and brutal ideology of the Communist world should be countered by a clearly formulated, broadly conceived ideology based on the moral principle of the truth that equal rights are due both to strong and to weak nations.
2. It should be realized that Russia can be subjected to pressure, too. She fears war no less than the Western Powers do. She well remembers that during both World Wars, apart from previous cases, the invaders penetrated deep into her territory, causing tremendous losses and menacing the very internal structure of the country before they withdrew. In particular, as far as the second World War is concerned, Russia certainly bears in mind that she could withstand the Germans primarily owing to the enormous material aid of the West.

16.

The difference between the West and Russia consists in the fact that the West does not conceal its fear of war, whilst Russia sedulously and successfully hides it.

3. It is an essential condition for security in Europe and (owing to this continent's key-position) in the whole world to establish such a state of affairs that could eliminate or at least seriously hinder any direct clash of the two war potentials. This could be attained by linking together the countries of Europe within a United States of Europe. Until the nations of Europe become ripe for this, it is necessary to seek some intermediate solution.
4. A solution of this problem should be sought in the creation of a neutral zone between East and West. It would embrace countries neighbouring with Russia and now subjected by her: Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Czechoslovakia, Hungary and Rumania. The setting up of such a neutral zone on sound political, economic and military foundations would produce a favourable basis for a durable arrangement of peaceful relations in Europe.
5. This neutral zone in east-central Europe should be created on the basis of an accord concluded on the one hand by all the member-countries as sovereign States, free of any foreign military occupation and foreign-imposed governments, and on the other hand, by all the Powers interested in the maintenance of world peace. The countries of the neutral zone should bind themselves not to join any warlike blocs and not to conclude any military alliances with countries outside the neutral zone. The Powers not belonging to the neutral zone and interested in maintaining world peace, including a united Germany and Soviet Russia, would jointly guarantee the frontiers of the neutral-zone countries so that, in case of aggression from east or west, all the guarantors would automatically become the allies of the neutral-zone lands in defence against such an aggressor. Such a situation would undoubtedly become an element arresting any kind of aggressive design from whichever direction it may come.
6. A neutral zone so conceived would not act as a barrier separating East from West, but would pre-eminently serve as an intermediary and liaison between them in the ideological, cultural and economic fields. Those member-countries of this neutral zone who have for centuries past been so

17.

wronged by both Russia and Germany, would gradually lose memory of this painful past, the bitterness felt towards these neighbours would die out little by little and could in the future even become transformed into a loyal international collaboration based on sincere, natural amity.

7. The relations between the member-States of the neutral zone in east-central Europe would best be based on a sui generis confederate agreement. Such a union of independent States, adequately armed for the defence of its neutrality and guaranteed by the other Powers, would provide full assurance for the maintenance of peace in Europe and hence facilitate this in the whole world. Only under such conditions would the question of disarmament acquire current significance, and only then could the huge sums now uneconomically expended be devoted to the good of humanity.
8. The problem of the unification of Germany can really be reduced to that of the liberation of East Germany from Soviet occupation. Once such a zone of neutral countries is created between Russia and Germany, with East Germany west of this zone, unification of the two German republics would probably be immediate and automatic. Hence, it can be said that the problem of the unification of Germany is a function of the general problem of security.
9. The permanent neutralization or demilitarisation of Germany is not a realistic conception. With her enormous political vitality and surging industrial production, with her deeply rooted military traditions and despite even the best of intentions harboured by her present leaders, Germany would not in the long run be able to honour obligations so foreign to her mentality and incompatible with her international standing. The fairly recent past provides confirmation of this.
10. The future role of a united Germany is one of collaboration with the peaceful policies of the rest of western Europe so that some, even approximate, balance of power between West and East could arise, with both separated from each other by a zone of neutral countries. Such a state of affairs would make it possible gradually to bring about disarmament, the return of troops stationed abroad to their own countries, and to liquidate all the costly organizations to-day still essential for the defence of the western world.

A.44.49/41

21

18.

The more precise and definite are the plans of the western democracies; the greater the determination they show in the realization of these plans; the greater their pressure towards this end and the greater their solidarity in such action - the sooner and the more certainly will it be possible to establish a system of relations that will enable mankind to enter upon the road of lasting peaceful development, and assure Europe the possibility of real unification.

This must be done - before it is too late.

* * * * *

POSELSTWO R.P. W MADRYGIE

Madryt, dnia 16 grudnia 1960 r.

Az:

Wzrost

N. 49/208

Wzrost 29.12.60.

Poufne!

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

Potwierdzam odbiór listu Pana Ministra z dnia 28 z.m. i załączonego odpisu memoriału, skierowanego do Sekretarza Stanu Hertera w sprawie definitywnego uznania zachodniej granicy Polski. O treści tego dokumentu mam zamiar poinformować tutejsze Ministerstwo Spraw Zagranicznych w przyszłym tygodniu.

Wyrazy wysokiego poważania

Zaczę

Do
Pana Ministra Jana Starzewskiego
42, Fitz George Ave., 2nd Floor,
London, W. 14.- ENGLAND

Odpis otrzymuje: Paryż, Rzym.-

POSELSTWO R.P. W MADRYCIE

Madryt, dnia 16 grudnia 1960 r.

P o u f n e !

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

W liście moim z dnia 21 ub.m. podniosłem groźne przemiany widziane stąd i zachodzące na terenie Królestwa Marokańskiego. Przemiany te uległy w ostatnim miesiącu dalszemu pogłębieniu. Nowy traktat handlowy między Rabatem i Moskwą jest już faktem dokonany. Manifestacje proalgierskie na gruncie Maroka stają się bardziej otwarte. Równocześnie przedstawiciel Maroka w O.N.Z. włączył do kategorii "kolonji" nadbrzeżne miasta hiszpańskie Ceuta i Melilla, położone w Afryce północnej naprzeciwko terytorjum hiszpańskiego. Przypominam pokrótce historję i inne szczegóły, dotyczące tych miast. Ceuta liczy około 80.000 mieszkańców - w tem 67.000 chrześcijan i 13.000 mahometan. Należy do prowincji Kadyksu. Od połowy 15 wieku jest w rękach bądź Portugalji, bądź /od roku 1678/ Hiszpanii. Melilla ma około 92.000 mieszkańców - w tem 85.000 chrześcijan i 7.000 mahometan. Należy do prowincji Malagi. Została cedowaną Hiszpanii na mocy traktatu z Sułtanem Maroka w połowie 19 wieku.

Wypowiedź przedstawiciela marokańskiego w O.N.Z. spotkała się z gorącym, szeregowo uzasadnionym protestem hiszpańskiego Ambasadora w Nowym Yorku Lequerica. Niemniej czynniki tutejsze muszą zdawać sobie sprawę, że sprawa tych miast oraz terytorjum Ifni, to jakby przyszłe małe "wydania" Algieru i że na dłuższą metę losy tych zagadnień nie mogą nie być powiązane. Tym, zapewne raczej odruchowym, uczuciom przypisać należy fakt, że pewne osoby z terenu Francji, które znalazły się ostatnio w Hiszpanii, traktowane były raczej z sympatją. Pisano o nich bezstronnie, ale - zdaniem moim - ze zbyt dużym zainteresowaniem. Widziano w nich ludzi reprezentujących ideę obrony w stosunku do ewentualności grożących także /choć w mniejszej skali/ Hiszpanii. W ostatnich dniach te pewne raczej odruchowe wahania ustąpiły miejsca polityce dania stąd w tych sprawach wyraźnego poparcia tezom i linii Prezydenta de G.. Przyczyniła się do tego podróż tutejszego Ministra Spraw Zagranicznych do Paryża na posiedzenie inauguracyjne O.E.C.D. i jego zetknięcie się osobiste przy tej sposobności z kolegą francuskim. To porozumienie jest niewątpliwie szczęśliwe. Nie zmienia ono jednak faktu, że półwysep tutejszy zaczyna być oskrzydłony od południa przez rozległe państwo afrykańskie, w którym wpływy sowieckie i po części chińskie pogłębiają się z miesiąca na miesiąc, nie znając przynajmniej na razie dostatecznej przeciwwagi w posunięciach Zachodu.

Wyrazy wysokiego poważania

Zączę

Do
Pana Ministra Jana Starzewskiego
42, Fitz George Ave., 2nd Floor,
London, W. 14.- ENGLAND

Odpis otrzymuje: Paryż, Rzym.-

POSELSTWO R.P. W MADRYCIE

Madryt, dnia 26 grudnia 1960 r.

P o u f n e !

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

1. W dniu 22 b.m. miałem nieco dłuższą rozmowę w Ministerstwie Spraw Zagranicznych z wicedyrektorem dla spraw wschodnio europejskich Don Emilio Garrigues. Wyłożyłem mu nasze stanowisko i poglądy w sprawie zatwierdzenia naszej granicy zachodniej, stosownie do myśli zawartych w memorandum, przesłanym przez E.Z.N. Sekretarzowi Stanu Herterowi. W rozmowie tej położyłem nacisk na fakt, że załatwienie tej sprawy jest z przyczyn oczywistych w interesie nie tylko naszym, ale i ogólnym. G. przyjął moje argumenty z dużym zrozumieniem i ocenił je pozytywnie.

W dalszej rozmowie z G. dałem wyraz nadziei, że w nadchodzącym roku sprawa istotnej wolności dla państw Europy środkowo-wschodniej nie da się zagłuszyć i że przynajmniej pewne postępy zrobione zostaną w tym sensie. Wspomniałem przy tej sposobności o rezolucjach jakie zapadły w tej sprawie niedawno w Paryżu na międzyparlamentarnej konferencji N.A.T.O.

2. Jeśli chodzi o pewne osoby z Francji, o których pisałem w liście moim z dnia 16 b.m. /alinea 2/, to od 10 dni cicho o nich zupełnie w prasie tutejszej. Nie mam wątpliwości, że jest to wynik rozmów Castielli w paryżu i dalszych tu na miejscu. Tutejszy Ambasador francuski, którego wczoraj u znajomych spotkałem, jeździł ponownie na 3 dni do Paryża, zaś Ambasador hiszpański jest chwilowo tutaj i również widziałem go wczoraj. Jakkolwiek nie miałem okazji pytania ich o te sprawy, przypuszczam, że wiadome osoby /z Francji/ choć są na wolności, znajdują się teraz pod bardzo troskliwym nadzorem władz tutejszych; bez wolności prasy.

Wyrazy wysokiego poważania

Złączę

Do
Pana Ministra Jana Starzewskiego
42, Fitz George Ave., 2nd Floor,
London, W. 14.- ENGLAND

Odpis otrzymuje: Paryż, Rzym.-

A.44.49/41

25

Ambasada R. Polskiej przy

Stolicy Apostolskiej

Paryż, dn. 23 grudnia 1960

T a j n e

N. 49/205

Weszło dnia 27.12.60.

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

Jak zapowiadałem w ostatnim moim piśmie byłem w dn. 21 km u min. Laloy. Powracając do wywodów zawartych w złożonym mi memorandum, przedstawiłem mu na podstawie informacji otrzymanych świeżo z kraju, do jakiego stopnia brak sprecyzowania stanowiska Zachodu w sprawie granicy na Odrze i Wyssie wpływa na postawę i nastroje społeczeństwa polskiego. L. oświadczył, iż zapatrywania i intencje rządu francuskiego w tej dziedzinie nie budzą chyba wątpliwości i że Francja korzysta z każdej sposobności, by dawać im wyraz zarówno wobec sojuszników anglo-saskich i amerykańskich, jak wobec władz N.R.F. W czasie ostatnich konferencji międzynarodowych odbył on sam z kolegami niemieckimi kilka rozmów wskazując na to, że żyrowanie lub choćby tylko tolerowanie występów rewizjonistycznych wzmacnia wpływy sowieckie w Europie Środkowo-Wschodniej. Choćby nawet podkład tych wystąpień był czysto wyborczy, nie należy za domniemane zyski wewnętrzno-polityczne płacić z puli międzynarodowej.

Powtórzyłem dalej L. moją rozmowę z Burin des Rosiers i wskazałem na jej sprzeczność z informacjami uzyskanymi z innych źródeł. L. jest zdania, że ambasada francuska w W-wie nie może wywikłać się z uczynionego niegdyś nieopatrznie iunctim między losem Biblioteki Polskiej a otwarciem Instytutu Francuskiego w W-wie. Dlatego natykając się zarówno na Quai d'Orsay jak w innych resortach na krytykę swego postępowania gmatwa sprawę coraz bardziej. Pierwotny projekt B. des R. przewidywał w każdym razie zupełny paralelizm w strukturze obu instytucji: Instytut w W-wie miał podlegać nadzorowi kuratora wyznaczonego przez władze PRL, natomiast dyrektora miał mienować rząd francuski, który przejąłby zarazem wszelkie ciężary i uprawnienia budżetowe. Ten sam system, tylko z odwróceniem ról obu rządów miał zostać zastosowany do Biblioteki Polskiej w Paryżu. Ponieważ na konferencji międzyministerialnej zwrócono B. des R. uwagę, że o całości zbiorów znajdujących się w Bibliotece nie można decydować bez uzgodnienia z Towarzystwem Historyczno-Literackim, stara się on widocznie z Towarzystwem tym nawiązać kontakt nie tyle zmieniając, co zamuszając pierwotne projekty.

JWPan Minister Jan Starzewski

w Londynie

./.

Na zapytanie moje powiedział mi L. następnie, że w sprawie t. zw. polskiej afery szpiegowskiej rozmawiał niedawno z ministrem spraw wewnętrznych, który ocenia sakoję tej sieci bardzo poważnie, przypuszcza, że posiadała ona swój punkt oparcia w tut. ambasadzie PRL, ale dodaje, że niektóre z aresztowanych dotychczas osób grały w niej tylko rolę uboczną. Gajewski ze swej strony stara się sprawę zbagatelizować, nie mniej powiadomił Quai d'Orsay, że w najbliższym czasie opuszcza Paryż dla objęcia stanowiska w centrali. Rzekomo odmówił proponowanej mu ambasady w Waszyngtonie, o którą przed śmiercią żony usilnie zabiegał.

Laloy poinformował mnie wreszcie, że na wakujące od tragicznego wypadku Liencourt'a stanowisko vice-dyrektora dla spraw Europy Wschodniej mianowany został na jego wniosek pan Froment-Meurice, b. kierownik referatu sowieckiego. Liencourt wraca powoli do zdrowia, ale wziął bezterminowy urlop.

Złączę wyrazy prawdziwego poważania oraz serdeczny uścisk dłoni

Otrzymują : Rzym
Madryt

A.44.43141
Ambasada B. Polskiej przy

27

EGZEKUTYWA ZJEDNOCZENIA NARODOWEGO
Dział Spraw Zagranicznych42, Emperors Gate
London, S.W.7

Wzrosty dat. 24.12.60.

Dział Spraw Zagranicznych przesyła do wiadomości
Przegląd Prasy Ukraińskiej nr 55, opracowany przez
mgr Viktora Romanow-Głowiackiego.

Kierownik

X+X

PRZEGLĄD PRASY UKRAIŃSKIEJ

Lok IV. Nr.55

listopad 1960

+++++++

SPIRAWY ZEWNĘTRZNE UKRAINCÓW.

(bk) Nieoczekiwany bumerang. O tym że ZSRR jest obecnie największym, choć i zmodyfikowanym kolonialnym imperium, mówiono przy różnych okolicznościach i pisano w różnych publikacjach. Jednak Chruszczow był przekonany, że tylko on i jego towarzysze mogą wysuwać przeciw Zachodowi zarzuty kolonializmu i imperializmu, a Zachód będzie milczał, żeby nie drażnić ZSRR i nie psuć niewielkich szans "koegzystencji". Jednak Chruszczow się przeliczył. Można by całkowicie zgodzić się z żądaniem Chruszczowa, gdyby skierowano je pod właściwym adresem, tj. przede wszystkim pod adresem Kremla. Żądał on bezwzględnego udzielenia wszystkim krajom kolonialnym pełnej niezależności. A "Radińska Ukrajina" z 25 września br. pisała: że dla narodów kolonialnych istnieje tylko jedno wyjście ze stanu biedy i bezprawia - likwidacja kolonialnego reżymu rządów. Otóż, gdyby wszystkie narody wschodniego bloku pozbyły się kolonialnego reżymu Kremla, a rosyjski imperializm został całkowicie zlikwidowany, zagadnienie rozbrowienia i integralnego pokoju przestałoby wprost istnieć. Premier Kanady D. Diefenbaker powiedział (w ONZ), że ZSRR nie pozwolił żadnej ze swoich kolonii na odzyskanie wolności, a próbę wyzwolenia się Węgier, utopiono we krwi. Połowa Europy i cały Sybir stały się kolonią rosyjskiego centrum, a narody ZSRR, np. ukraiński są pozbawione możliwości wybrania sobie rządów według swej woli. W podobnym duchu przemawiał w ONZ i premier Australii Menzies. Byłoby jednak naiwnością traktować występ Diefenbakera jako początek nowego kursu w polityce Zachodu. Diefenbaker piętnując rosyjski imperializm, nie zatrzymał się na granicach z 1939r., które są jeszcze swego rodzaju "tabu" w polityce Zachodu, ale posunął się o krok dalej i wspominał o Ukrainie. To odważne posunięcie Diefenbakera zostało odnotowane przez światową prasę raczej wstydliwie, albo wręcz przemilczane. Natomiast ostrą była reakcja na Wschodzie. Koła Zachodu powinny ten fakt zapamiętać. Jednak dopóki w Stanach Zjednoczonych panować będzie koncepcja: "Rosjanami przeciw bolszewizmowi" a nie: "z ujarzmionymi narodami o uwolnienie ich od rosyjskiego imperializmu i kolonializmu", dopóty wystąpienie Diefenbakera pozostanie jedynie jednym z epizodów.

("Ukraiński Samostijnik", nr 10, październik, 1960)

K. Zełenko - Trzy tygodnie w Wiecznym Mieście. Autor w obszernym i wnikliwym artykule przedstawia różne aspekty tegorocznej światowej Olimpiady w Rzymie. Oczywiście jego jako Ukraińca, przede wszystkim interesuje udział w Olimpiadzie sportowców z Ukrainy. Rzecz jasna mogli oni występować jedynie pod flagą ZSRR. Nikt w Rzymie nie zobaczył ukraińskiej flagi na maszcie olimpijskich zwycięzców, nikt nie usłyszał ukraińskiego hymnu i nikt nie dowiedział się, że Ukraina jest jedną ze zwycięskich potęg sportowych na świecie. Ukraińscy sportowcy zdobyli bowiem w rzymskich igrzyskach 16 złotych medali, a więc więcej niż Włochy (13) i Niemcy (12) i znaleźli się na trzecim miejscu po zbiorowej ZSRR (44) i Stanach Zjedn. (34). Choć ludność Ukrainy stanowi w przybliżeniu 1/5 ludności ZSRR, sportowcy ukraińscy zdobyli dla ZSRR więcej niż 1/3 złotych medali. Stało się to właśnie wtedy, gdy przedstawiciele

- 2 -

ZSSR wygłaszają w ONZ przemówienia skierowane przeciw kolonializmowi i o samookreśleniu narodów. W ciekawym z wielu względów artykule K. Zeleńki znalazły się wzmianki o Polakach. W defiladzie sportowców prawie 300 zawodników ZSSR wyglądało niewzruszenie, poważnie, nawet zimno. Wyglądało na to, że zajmowanie się agitacyjnym krzykiem zlecono tylko satelitom. Bułgarzy np. zawzięcie wymachiwali rękami. Rumuni powiewali chustkami i proporczykami, a Czesi ustroili się w czerwone krawaty i czerwone wstęgi przy kapeluszach. Tylko Polacy trzymali się godnie. Do swojej narodowej flagi nie doczepili oni czerwonej gwiazdy i od robienia propagandowego harakteru wymówili się całkowicie. "Niezatartym w mojej pamięci - pisze autor - pozostanie moment, kiedy zwycięzcy w trójśkoju, Polakowi Józefowi Szmidtowi mała grupka polskich turystów śpiewała z całej piersi prawie przez trzy minuty "Sto lat niech żyje nam".

("Ukrajński Samostijnyk", nr 10, październik 1960)

Z kroniki politycznej. Podczas swego pobytu w N. Yorku, prezes CK ABN, J. Stećko, przeprowadził rozmowy w ONZ z niektórymi wybitnymi politykami, a zwłaszcza z przewodniczącym chińskiej delegacji w ONZ, ambasadorem Tingfu F. Tsiangiem o różnych aspektach światowej antybolszewickiej walki.

Organizacja Przyjaciół ABN w Ameryce, oddział w Chicago, doręczyła wszystkim niekomunistycznym delegacjom w ONZ, jeszcze przed rozpoczęciem sesji, obszerny memoriał o walce wyzwoleniczej ujarzmionych przez Moskwę narodów. Memoriał zawierał szereg odpowiednich postulatów, które częściowo zostały poruszone w przemówieniach niektórych antykomunistycznych delegatów. Memoriał został podpisany przez prezesa oddziału PABNA W. Biducha i sekretarkę U. Cełowycz oraz przedstawicieli Chorwatów, Litwinów, Nadwożańskich Niemców, Kozaków, Białorusinów, Węgrów, Bułgarów, Ukraińców, Słowaków, Albańczyków i Estończyków.

("Szlach Peremohy", nr 45 z 6.11.1960)

SPRAWY WEWNĘTRZNE UKRAJINCOW.

Wołodymyr Szemerdiak - Zatrute strzały. W swoim czasie autor tego artykułu zamieścił w "Sam.Ukr". artykuł w którym wypowiedział swoje wątpliwości co do okoliczności śmierci Bandery. (Przeł. Prasy Ukr, nr 46). Uwagi te nie dawały powodu do rozpętania namietności lub wysuwania bezpodstawnych wniosków. W wolnym świecie nie ma wypadków, ani osób, których nie można by było poddać dyskusji czy omówieniu. Innego zdania co do zadań prasy są redaktorzy mies. "Wyzwolnyj Szlach" i pisma "Homin Ukrainy" i "Szlach Peremohy". Trudno im zrozumieć, że właśnie dlatego wielu Ukraińców znalazło się na emigracji, że w kraju nie wolno było mówić tego, co się podoba. P. Bencal ze "Szl. Peremohy" posunął się tak daleko, że napisał, iż w redakcji "Samostijna Ukraina" (Przan melnykowców - uw. red.) jest "bolszewickie śmiecie". Podobnie zatrutymi strzałami strzelają dwa inne organy prasowe bandrowców: Ten rwetet podniesiony przez wymienione pisma jest przysłowiowym "łapaj złodzieja". Żadne z pism banderowskich nie wyświeśliło roli, jaką odegrała w śmierci Bandery b. "przyjaciółka" Iwana Kaszuby - Lida Stepanenko, która za rekomendacją Bandery, pracowała w ABN Stećki. Nie ma też najmniejszej wzmianki o roli, jaką odegrała żona b. zdetronizowanego szefa Służby Bezpieczeństwa (banderowskie SB - uw. red.) Matwijejki - Genia Matwijejko. Nie ma też nic o członkach SB z ochrony Bandery Zbrojyka i Wasyla. Nie ma ani słowa o rozmowach, które prowadził Bandera tydzień przed swoją śmiercią oraz w dniu śmierci. Informacje i artykuły dotyczące życia i pracy banderowskiego środowiska, włącznie ze sprawą śmierci Bandery, pochodzą z najbardziej pewnych źródeł, bo bezpośrednio od członków Kierownictwa ZO OUN. Są to osobiste, niezwykle poufne listy i gdyby nie słowo honoru autora tego artykułu, oraz nie Iwan Kaszuba i cjanek potasu (! - uw. red.) nie byłoby przeszkody do

- 3 -

częściowego opublikowania tych listów czy poufnych ("dowiadczych") publikacji. Zadaniem każdego organu prasowego jest zbieranie informacji i podawanie ich czytelnikom. Żeby nie wprowadzać ich w błąd w takich delikatnych sprawach, jak okoliczności śmierci Bandery, redakcja, rzecz jasna, bierze pod uwagę sądy i informacje tych członków Kierownictwa ZO OUN, którzy z uwagi na swój pobyt w Europie najlepiej są zorientowani w sytuacji. Pomimo wszystko, sprawą śmierci Bandery redakcja "SU" nie powinna się zajmować. Uczynić powinna to komisja, która powstała zaraz po śmierci Bandery i przyrzekła wydać komunikat ze wszystkimi szczegółami śmierci swego "wodza" ("Przewodnyka"). Mija 8 miesięcy i tego komunikatu nie ma. Wydaje się, że go nigdy nie będzie. Jeden z członków komisji, D. Miśkiw "zmarł" również w "dosyć oryginalny sposób" (cudzysłów mów. uw. red.) Jedynie dwa momenty, związane ze śmiercią Bandery interesują "SU". Pierwszy to fakt, że Iwan Matwijejko był w Monachium trzy miesiące przed śmiercią Bandery. Przyjechał on jako wróg, jako jawny ("odkrytyj") agent bolszewicki. Członkowie ZO OUN przestrzegali Bandere, by się nie widywał i nie konferował z Matwijejkiem. Bandera jednak nie usłuchał i z nim się spotykał. Można mieć zrozumienie dla długoletniej przyjaźni, ale w takich wypadkach muszą one ustąpić miejsca rozsądkowi. Drugi moment, interesujący "SU" to ścisła data przejścia Matwijejki na służbę sowiecką. Tu warto przypomnieć czytelnikom artykuł pt. "Wojna - wyzwolenicza czy domowa", który był wydrukowany dwa lata temu w "SU". Został on napisany pod wrażeniem ustnych i pisemnych instrukcji organizacji banderowskiej. Niestety pp. Drabat, Sołonyńska i Bencal (pierwszy z "Wyzwolenego Szlachu", drugi z "Homomiu Ukrainy", trzeci z "Szlachu Peremochy" - uw. red.) - pisze dalej W. Szemerdiak - nie odwołali obraźliwych wyrażen w rodzaju "bolszewickie śmiecie" mając na to czasu więcej niż pół roku. To znacznie poprawiłoby atmosferę współżycia ukraińskich politycznych środowisk. Chłopcy z "Homiu Ukrainy", "Wyzwoleny Szlach" i "Szlach Peremochy" - pisze Szemerdiak - mają nie tylko tak pełno masła (pomady? - uw. red.) na głowie, że nie powinni na słońce wychodzić, ale i mają też pełno krwi ukraińskiej na rękach (podkreślenie moje - uw. red.) i najmniej nadają się do roli moralizatorów i wymiataczy "bolszewickiego śmiecia"... p. Bencal pogłębia nieprzyjemne nastroje, kiedy w artykule redakcyjnym pisze, że "KGB przyznało się do zabójstwa Bandery". Właściwymi autorami artykułu są pp. Kaszuba i Nudryk. Ponieważ artykuł jest niepodpisany, trzeba uważać go za redakcyjny, a więc za artykuł p. Bencala, Kaszuba i Nudryk. W artykule Bencala o "przyznaniu się KGB" (do zabójstwa Bandery - uw. red.) podaje on, że "niemiecka prasa szeroko rozpisuje się o wykryciu szpiegowskiej działalności sowieckich dyplomatów na terenie Zach. Niemiec. Jednak dotychczas niemiecka prasa nie podała, że płk. KGB Czerwonij... który w chórze Kurjówki występował pod nazwiskiem "Petrenki", w rozmowie z K. Kapustyńskim, b. współpracownikiem KGB, dla podkreślenia swojej siły na Zachodzie oświadczył, że zabójstwa Bandery dokonali agenci KGB. "Rzuca się tu w oczy, że ani prasa niemiecka, ani żadna odpowiedzialna instytucja tego nie powiedziała, a robią to Bencal-Kaszuba. Więc jest to wymysł "Szlachu Peremochy". Z tym Kapustyńskim dzieje się to samo co i z poprzednimi "bolszewickimi agentami", których wyłapywali członkowie SB (banderowskiej Służby Bezpieczeństwa - uw. red.) Nikt, nigdy oprócz chłopców z SB agentów tych nie oglądał. Banderowcy nigdy nie pokazali ich przedstawicielom wolnej prasy ukraińskiej i przedstawicielom ukraińskich środowisk politycznych. W ten sposób gdzieś został wykryty agent, który przyznał się do różnorodnych zbrodni. Po tym zniknął on na głębokość dwu metrów pod ziemią (czyli zostawał zgładzony? - uw. red.) Ukraińska emigracja musiała wierzyć temu, co jej w tym wypadku podawali "chłopcy" z SB. I tu się kryje wielkie niebezpieczeństwo". Chłopcy z SB używają bardzo często średniowiecznych tortur dla wydobycia zeznań od swoich ofiar. Być może w przedśmiertnych męczarniach jakiś "agent" przyznał się do niepopewzionych zbrodni i rzucił oskarżenia na niewinnych ludzi. Znając wreszcie "chłopców".

- 4 -

z SB - mówi dalej Szemerdiak - nie ma on w ogóle wątpliwości, że do tych przedśmiertnych "zeznań" dodają oni wszystko co im potrzeba. Dziś jest Kapustyński, ale jutro banderowcy mogą podać sensacyjne zeznanie jakiegoś Buraczyńskiego... W tych zmyślonych czy zdobytych przy pomocy tortur "zeznaniach" mogą się znaleźć oszczerstwa rzucone na przywódców życia religijnego, czy politycznego, oskarżenia o "agenturę bolszewicką". Dlatego emigracja ukraińska powinna wkroczyć za kulisy tych wszystkich "szpiegowskich" historii. Jeśli SB jak najrychlej nie pokaże Kapustyńskiego przedstawiciela ukraińskiej wolnej prasy lub politycznych organizacji, to cała pisanina o nim można będzie uważać za kolejną bzdurę. Przede wszystkim SB musi ukazać Kapustyńskiego żywym. Przedstawiciele ukraińskiego życia religijnego, politycznego i dziennikarskiego muszą się przekonać, że "zeznania" Kapustyńskiego nie zostały zdobyte przy pomocy tortur, oraz że są one prawdziwe. Biorąc pod uwagę fakt, że na Ukrainie 85% aktywu Służby Bezpieczeństwa (banderowskiej) przeszło na służbę bolszewicką, trudno mieć zaufanie do tego ukraińskiego Scotland Yardu i jego pracy. Tym bardziej zaś do sensacyjnych i brudnych informacji, które zmyśla lub zdobywa ("wymęcza") od swoich ofiar ta instytucja... p. Bencal pisze, że Kapustyński był członkiem OUN Melnyka. Jednocześnie podaje, że miał on od KGB zadanie nawiązać kontakt z jednym z członków UNRady, znanym ze swojej nienawiści do nacjonalistów i w stosunku do którego KGB miało "pewne punkty zaczepienia". W ten sposób Bencal puszcza jedną zatrutą strzałę w stronę OUN Melnyka, a drugą w kierunku UNRady. To, że Kapustyński był członkiem OUN Melnyka, może być prawdą, a może nią nie być. Ale członkami tej organizacji byli też Bandera, Stečko, Lenkowskyj, Lebed i in. Wreszcie trzecią zatrutą strzałę kieruje Bencal w kierunku UNWR wzgl. OUNz. Pisze on... KGB było dobrze poinformowane o akcji "dwójki" (tj. OUNz-uw.red.) i chciało kogoś z tej grupy wykorzystać dla swoich celów. Tym razem zadaniem Kapustyńskiego było nawiązanie kontaktu z kimś, kto w czasie powstania "dwójki" odszedł z ZO OUN." W ten sposób Bencal-Kaszuba przedstawia całe ukraińskie społeczeństwo i jego organizacje polityczne jako siedlisko agentów i prowokatorów. Nie ma tego jedynie w organizacji... banderowców. Jest to "pikantny" żart - dodaje Szemerdiak. W artykule o Kapustyńskim zadziwiają ściśle szczegóły spotkań, oznaczone dniem, godziną, miejscem spotkania się różnorodnych agentów. Kaszuba-Bencal wie, co się działo w Moskwie, Kijowie, Borysoglebsku, Lwowie. Ani Kreml, ani Moskwa nie mają przed banderowskimi chłopcami żadnych tajemnic. Nie jest dobrze, że ci chłopcy nie mogą sobie dać rady z bolszewickimi agentami w głównym sztabie banderowców, którzy robią wszystko, co im się podoba pod samym nosem Kaszuby-Bencala. Obecnie, kiedy moskiewska hydra podejmuje ofensywę na całość ukraińskiego emigracyjnego życia i kiedy wszyscy ci pułkownicy Czerwoni, Bencale, Kapustyńscy, Sołonyńki, Drebaty, Peczory, Bezcalibnyki stakują inne polityczne ośrodki, rzucają insynuacje, prowokują i podrywają zaufanie emigracji do kierownictwa ośrodków politycznych, czy wreszcie rzucają oszczerstwa w rodzaju "bolszewickie śmiecie", zachowanie się ZO OUN i Służby Bezpieki staje się sprawą ogółu ukraińskiej emigracji. Będziemy - pisze Szemerdiak - zabierać głos i nie dopuścimy do tego, żeby "chłopcy" z "Tomonu Ukrainy" i "Szlachiw Peremochy" mówili o nas - bez nas. Wygląda na to, że jak kogo nie może osiągnąć KGB, czy Służba Bezpieki, tego usiłują moralnie złamać i sterroryzować prasa banderowska. (Z uwagi na ciekawą ilustrację stosunków pomiędzy ukraińskimi obozami nacjonalistów została tu przytoczona spora część artykułu W. Szemerdiaka - uw.red.).

("Samostijna Ukrajina", sierpień, 1960)

Ołena Teliha - "Krew, która nie zasycha". Myśmy nieraz przenilezali prowokacyjne występy dywersantów Bandery, unikając zaognień i marnowania energii, potrzebnej do walki z naszym odwiecznym wrogiem i do odbudowania zrujnowanej Ojczyzny. Wstrzymaliśmy wszelką

- 5 -

propagandę przeciw atakującym nas dywersantom...za wszelką cenę by nie dopuścić do bratobójczej wojny. Jednak z każdym dniem mieliśmy coraz więcej dowodów ich niszczycielskiej nieodpowiedzialnej działalności. I stało się to najstraszniejsze, co zniszczyło w nas ostatnie wątpliwości. Dnia 30-go sierpnia 1941r. od haniebnego strzału z tyłu, na Berdyczowskiej ulicy Żytomierza padli dwaj wielcy bojownicy o państwo ukraińskie i narodową rewolucję, długoletni członkowie Kierownictwa OUN Omeljan Senyk-Hrybiwskyj i Mykoła Sciborskyj. Obaj uczestnicy zmagani wywoleńczych, najbliżsi współpracownicy B. Konowalca i współtwórcy Ukr. Wojsk. Organizacji i OUN. Teraz milczeć nie możemy. To milczenie byłoby również zbrodnią. Długo wierzyliśmy w "wiecznego" Ukraińca, który obudzi się - zdawało się - w grupie nieodpowiedzialnych za bunt jednostek. To nie nastąpiło. Raz wszedłszy na drogę zdrady, buntu, niszczycielstwa, anarchii i szaleńczej zbrodni, stoczyli się do podłego bratobójstwa. Czas amnestii dla buntowników skończył się. Na wyciągniętą do nich rękę naszego Wodza odpowiedzieli oni strzałami do członków naszego Kierownictwa. Dla skrytobójców na których rękach jest krew najlepszych z nas, najlepszych z Ukraińców, dla narodowych zbrodniarzy, wysyłających ludzi na podły bratobójczy mord - nie może być przebaczenia. Albo naród po tym co zaszło teraz wyzdrowieje i wśród niego nie znajdzie się miejsca dla wyrodków-zbrodniarzy, albo Ukraina ściągnie na siebie bezlitosne potępienie historii. (Autorka tych słów w odezwie OUN z r. 1941, ukraińska publicystka i poetka została rozstrzelana przez Niemców w Kijowie - uw. red.)

("Samostijna Ukrajinna", nr 8, sierpień, 1960)

Marko Terlycia - "Prawnuky pohani". W świeżo wydanej w Kijowie książeczce poświęconej głównie emigracji a zwłaszcza ukraińskim nacjonalistom w Kanadzie m.in. na str. 192-3 autor pisze, że w związku z posuwaniem się na wschód hitlerowców, Melnyk wysłał do Kijowa swoich zaufanych M. Sciborskiego i O. Senyka-Hrybiwskiego. W ślad za nimi banderowcy wysłali swego agenta Stepana Kozija, który zastrzelił obu w Żytomierzu w biały dzień. Kozij został zlinchowany przez zwolenników Melnyka. (Są też informacje, że został on powieszony przez Niemców - uw. red.) Melnykowiec Bohdan Michajluk w swojej książce "Bunt Bandery", pisze, że banderowcy zabili około 4 tys. Ukraińców, zwolenników Melnyka. Bolszewicki autor (Terlycia) dodaje, że, oczywiście melnykowcy nie pozostawiali dłużni i w ten sam sposób odpłacili banderowcom.

("Marko Terlycia - "Prawnuky pohani", Kijów, 1960)

WIADOMOSCI Z KRAJU

Biedne i szare miasto. Za polskim pismem "Polak" wychodzącym w Zach. Niemczech, "SP" przytacza kilka informacji o Lwowie. W porównaniu do r. 1939 Lwów bardzo zbiedniał i poszarzał, głównie z powodu braku ładnych sklepów i zaniedbanych budynków. Większość ulic ma nazwy zmienione. Na placu Mickiewicza zamiast posągu Matki Boskiej urządzono wodotrysk. Na cmentarzu Lyczakowskim, poczynając od ul. św. Piotra i Pawła widać już groby z rosyjskimi napisami. Księża polscy mogą brać udział w pogrzebach, ale tylko na cmentarzu. Pochody pogrzebowe są zakazane. Za cmentarzem Lyczakowskim ciągnie się już "wyłącznie sowiecki" cmentarz. Z cerkwi grecko-katolickich są otwarte tylko: Jura, Wołoska i cerkiew przy ul. Krakowskiej. Odprawia się w nich nabożeństwo prawosławne. Dawną prawosławną cerkiew przy ul. Franciszkańskiej zamknięto; zamknięto też bardzo zniszczoną katedrę ormiańską. W budynku b. Galicyjskiej (Hałyćkoj) Kasy Oszczędności znajduje się teraz muzeum im. T. Szewczenki i muzeum przemysłowe: w dawnym muzeum przemysłowym utworzono muzeum Lenina. Na 410 tys. mieszkańców Lwowa jest podobno 30 tys. Polaków. Przeważnie są to drobni rzemieślnicy, robotnicy fabryczni, kolejjarze itp. Polska inteligencja w mieście "niemal wyniera". Polska młodzież, która uczy się w trzech polskich szkołach, rozmawia ze sobą po rosyjsku. W jednej z pol-

- 6 -

skich szkół przy ul. Kochanowskiego niektóre tylko przedmioty są wykładane w języku polskim. Językiem obowiązującym jest rosyjski, poczynając od pierwszej klasy; język ukraiński wykładany jest w dwu klasach ostatnich. Polacy mają we Lwowie trzy kościoły do których uczęszczają też i Ukraińcy grecko-katolicy. Język polski można usłyszeć podczas jarmarków na placu Halickim gdyż większa część przekupniów - to Polacy. Polacy rozmawiają ze sobą na ulicy po rosyjsku, żeby nie zwracać na siebie uwagi.

("Szlach Peremohy", nr 44 z 30 października 1960)

SPRAWY POLSKO-UKRAIŃSKIE.

II Plenum Zarządu Głównego Ukr. Społ. Kult. Towarzystwa. 2.9. w Warszawie odbyło się Plenarne Zebranie Zarz. Gł. USKT przy udziale około 60 osób, wśród których był dyrektor departamentu MSW, przedstawiciel min. oświaty, przedstawiciele CK PZPR. Członek prezydium ZG USKT J. Bryćkowiak powiedział w swoim referacie, że potencjalne możliwości rozwoju ukraińskiego szkolnictwa są duże. Jednak w r. 1959/60 z nauki języka ukraińskiego korzystało tylko 2.383 dzieci, podczas gdy dzieci ukraińskich było niemal 29 tys. Oznacza to, że z nauki korzystało tylko około 8,3%. W dyskusji B. Radwaneckij powiedział, iż wytworzyła się sytuacja paradoksalna. Rozwojem szkolnictwa ukraińskiego mają, jak wiadomo, zajmować się władze szkolne, a USKT ma w tym odgrywać jedynie rolę pomocniczą. Tymczasem jest przeciwnie.

("Nasze Słowo", nr 41 z 9.10.60)

M.L. - Zbrodnie, jakich się nie zapomina. Ostatnimi czasy ukazało się w Ludowej Polsce dużo pamiętników z czasów walk polskich wojsk z ukraińskimi "bandami" - w polskim pojęciu, a w ukraińskim - z oddziałami UPA. Jednak autorzy tych pamiętników nie o wszystkich swoich bohaterstwach piszą, trzeba je nieco przypomnieć i uzupełnić. W pow. przemyskim, niedaleko od Birczy leży biedna wioska Tysowa. Na skutek umowy polsko-sowieckiej Polesie zostało "podarowane" Polsce i przeszło pod polską okupację. Ludności kazano przenieść się na wschód. Ponieważ ludność nie chciała opuścić swoich odwiecznych siedzib, Warszawa przysłała swoje oddziały pacyfikacyjne, które rozpoczęły krwawą rozprawę z "bandami", a w rzeczywistości ze starcami, kobietami i dziećmi. Młodych mężczyzn we wsi wtedy nie było, gdyż znajdowali się oni gdzieś indziej. To właśnie wykorzystali Polacy i rozpoczęli trwającą całą noc haniebną rozprawę mordując i łowiąc ludzi. Autor wymienia całą litanię imion i nazwisk pomordowanych i pisze, że jedyną ich winą było to, że nazywali siebie Ukraińcami i nie chcieli opuścić wsi, w której żyli od niepamiętnych czasów ich przodkowie. Po tym krwawym najeździe Tysowa opustoszała.

Oczywiście, jeśli są prawdziwe podane przez niego szczegóły, dotyczące postępowania wojsk reżymowych w stosunku do bezbronnej ludności, akcja ta zasługuje na miano zbrodni. Ale czy jedną taką zbrodnię popełniły reżymowe oddziały służby bezpieczeństwa na samej ludności polskiej? Na zbrodnie ukraińskich nacjonalistów popełnione na ludności polskiej, zwłaszcza na Wołyniu, są liczni świadkowie i przechowywane w archiwach dowody. Ale Polacy ich nie ujawniają, by nie wnosić rozjątrzenia pomiędzy obu narodami. Ukraińscy nacjonalisci, przede wszystkim banderowcy, na każdym kroku wysuwają oskarżenia pod adresem Polaków. Jednak i w cytowanym artykule autor choć oskarża całą inteligencję polską przedwojenną i emigracyjną, na końcu pisze że jest daleki od tego, żeby z powodu zbrodniczości drobnej grupy zwyrodniałych i okrutnych ludzi oskarżać cały naród polski, gdyż każdy naród ma swoich zwyrodniałców i ludzi szlachetnych.

("Ukrajńska Dumka", nr 44 z 3.11.60)

Co mówią Niemcy o swoich wschodnich granicach. Melnykowskie "Ukr. Słowo" zamieszcza przebieg rozmowy Polaka A. Jacewicza z Niencem von Millerem, spotkanym na jednej ze stacji autobusowych Płd. Amery-

- 7 -

ki. Artykuł został umieszczony w londyńskich "Wiadomościach". Warto przytoczyć parę uwag podanych przez ukraińskiego dziennikarza. Miller oświadczył, że i Polacy przyczynili się do uratowania komunizmu. Goering kilka razy przyjeżdżał do Polski i namawiał do wspólnego pochodu na Moskwę. Niemcy razem z Polską rozwaliby Rosję. Polacy przy tym otrzymaliby bogate ziemie Ukrainy, które oni zawsze kolonizowali. W obecnej sytuacji Polacy powinni zwrócić Niemcom Szczecin i Wrocław, pozostawiając sobie Gdańsk i Wsch. Prusy. Za to Polacy powinni otrzymać swoje wschodnie ziemie z Wilnem i Lwowem. Autor notatki dodaje, że "Ameryka" (ukr. dziennik w Ameryce - uw. red.) w swoim czasie obliczyła, że w Zach. Niemczech jest 31 naukowych instytutów, które zajmują się sprawą wschodniej Europy i 28 periodyków interesujących się tymi sprawami. Ukazuje się też na ten temat wiele książek. Szereg uniwersytetów ma seminaria poświęcone wschodnim zagadnieniom. Czyż można sądzić, że Niemcy zrzekli się swych pragnień "rozszerzenia się" ku wschodowi i że zajmują się tymi zagadnieniami jedynie w celach obronnych przed atakiem Moskwy?

("Ukrajńskie Słowo", nr 988 z 16.10.60)

Dwie przeciwstawności. Polskie pismo "Ameryka-Echo" z 18.9.br zamieściło trzeźwy artykuł Bohdana Pawłowicza, w którym nawołuje Polaków do porozumienia się z Ukraińcami i Białorusinami. B. Pawłowicz pisze, że w swoich artykułach pisanych w ciągu szeregu lat zawsze twierdził, że te trzy narody muszą znaleźć jakąś drogę do porozumienia, muszą zhaleźć jakieś wyjście w spornych sprawach. Rozstrzygnięcie ich na emigracji, kiedy Polacy, Ukraińcy i Białorusini przebywają w niewoli bolszewickiej musi być we własnym ich interesie odłożone na przyszłość. Tu na emigracji należy skoncentrować się tylko na jednym celu: zjednoczenia się w walce ze wspólnym wrogiem - moskiewskim bolszewizmem. "SP" pisze, że z przyjemnością redakcja przeczytała artykuł Pawłowicza i była rada, że wreszcie choć jedna polska gazeta przejrzała. Ale po tygodniu radość się rozviała. W tym samym piśmie z 25.9. podano, że "w Kanadzie s" takie polskie nazwy: Halicz, Ternopil, Sniatyn, Sokal, Wilno itd". Nie wystarczyło polskim redaktorom zdrowego rozsądku nawet na jeden miesiąc.

/"Szlach Peremohy", nr 45 z 6.11.60/.

```

+ + + + +
+++ + + + +
+ + + + +

```


Ambasada R. Polskiej przy
Stolicy Apostolskiej
N. 49/203
Weszło dnia 22.12.60.

A.44.49/41
34
Paryż, dn. 19 grudnia 1960

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

1. Pomimo iż memorandum Egzekutywy znajduje się w rękach min. Lally już od dłuższego czasu, omawiać je będą z nim dopiero 21 bm. Przez ostatni tydzień bowiem cały czas jego zaabsorbowany był zebraniem Rady Zachodnio-Europejskiej i Rady NATO.
 2. Po konferencji z naszymi adwokatami i zebraniu w dn. 16 bm Komitetu Opieki nad Biblioteką Polską ustaliliśmy z pp. : Radcą Dąbrowskim i dr. Chowańcem ostateczny tekst pisma, jakie wysłamy do Fundacji Rockefellerowskiej w wyniku rozmów odbytych z dr. Fahsem.
 3. 16 bm odbyło się zwołane po raz pierwszy po dłuższej przerwie znów do Biblioteki Polskiej zebranie Międzynarodowej Wolnej Akademii. Odczyty wygłosili min. Groswald o kolonializmie sowieckim i prof. Kulczycki o psychologii koegzystencji.
 4. 4 stycznia zostanie otwarta w Bibliotece Polskiej wystawa na zakończenie Roku Chopinowskiego. M.in. wystawiony zostanie po raz pierwszy zbiór portretów Chopina malowanych przez dziś już oslepłą malarkę belgijską, panią Gérard, która całe życie poświęciła kultowi chopinowskiemu.
 5. Uderzyło mnie, że wśród wzrastającej znów ilości obywateli polskich, przybywających do Francji, by tu wybrać wolność, przeważają osoby pochodzenia żydowskiego. Jedną z nich, sresztą pod względem kulturalnym i obyczajowym zupełnie spolonizowana, wyjaśniła, że dzieje się to na skutek obaw wywołanych nową falą antysemityzmu w Polsce. S zdarzały się rzekomo ostatnio wypadki molestowania przez młodzież na ulicy osób o rysach semickich. W kołach żydowskich istnieje przekonanie, że każdy objaw niezadowolnienia czy to gospodarczego czy politycznego, gdy tylko przybierze charakter masowy, łatwo przy tolerancji władz przerodziłby się mógł w pogrom.
- Łączę wyrazy prawdziwego poważania oraz serdeczny uścisk dłoni

JWPan Minister Jan Starzewski

w Londynie

Otrzymują : Rzym
Madryt

Stochany Rajin,
najlepsze życzenia świąteczne i
noworoczne

Twój Stojanowski

Ambasada R. Polskiej przy

Stolicy Apostolskiej

N. 49/202

Weszło dnia 15.12.60.

T a j n e

A.44.49/41

35

12 grudnia 1960

[Handwritten signatures and initials: J. Starzewski, P. K...]

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

Dziękuję uprzejmie za pismo z dn. 7 bm, zawierające wnikliwą ocenę obecnej sytuacji Biblioteki Polskiej. Interpretacji zawartej w jego punkcie 1-ym nie brałem dotychczas w rachubę, bo nasi doradcy prawni twierdzili, że uznanie nieruchomości za dobro bepańskie prowadzi automatycznie do jej zawłaszczenia przez państwo. Bardziej skomplikowanie przedstawia się natomiast zagadnienie bepańskich ruchomości. Zwyczajowo są one przekazywane instytucjom użyteczności publicznej o celu odpowiadającym intencjom poprzedniego właściciela. Nie wykluczam jednak, że rozumowanie B. des R. szło istotnie po linii hipotezy wysuniętej przez Pana Ministra. ~~W~~ Z biur urzędowych francuskich, które są zresztą w pełni zaabsorbowane tragiczną sytuacją w Algierze, otrzymaliśmy jak dotąd tylko mętne i sprzeczne z sobą wyjaśnienia.

Niezależnie od naszych starań w tym kierunku, gościliśmy w piątek 9 bm delegata Fundacji Rockefellerowskiej p. Fahs. Współ z Księciem Andrzejem Poniatowskim i dr. Chowańcem spędziliśmy z nim całe popołudnie pokazując mu szczegółowo Bibliotekę Polską i zbiory Towarzystwa Historyczno-Literackiego. Następnie dołączył do nas radca Dąbrowski, by uczestniczyć w długiej naradzie, w toku której przedstawiliśmy panu F. z całą otwartością nasze trudności i nasze zamiary. Wieczorem odbył się w Bibliotece obiad, na który prócz wyżej wymienionych przybyli pp.: prof. Z.L. Zaleski, min. Demidecki i ppłk. Czarnecki.

Rezultat wizyty jest w miarę możliwości zadawalający. Pan F. zainteresował się żywo naszymi problemami i wykazał szczerą chęć dopomożenia nam. Ustaliliśmy, że skierujemy do niego imieniem T.H.-L. formalny wniosek o udzielenie nam pomocy na jednorazową dotację 150 do 200 tysięcy dol., która to suma zostałaby wpłacona powstał mającej Fundacji jako sfinansowany przez Rockefellera aport T.H.-L. Pan Fahs wyraził zarazem życzenie, by do uczestnictwa w Fundacji dopuścić jednego przedstawiciela studiów slawistycznych na uniwersytetach amerykańskich i kanadyjskich. Z ich ramienia mógłby zasiadać w Radzie n.p. dyrektor Biblioteki Amerykańskiej w Paryżu. Formuła taka pozwoliłaby prawdopodobnie zapewnić przyszłej Fundacji poza dotacją Rockefellerowską i aportem francuskim stały dodatkowy dochód.

JWPan Minister Jan Starzewski

w Londynie

./.

Pan Fahs nie ukrywał przed nami, że decyzja ostateczna należy do kompetencji Rady zarządzającej Fundacją Rockefellerowską i że ugodniona z nami przez niego formuła odbiega, ze względu na wyjątkowe okoliczności od procedury stosowanej normalnie przy udzieleniu subwencji naukowych. Obiecał jednak zreferować wniosek nasz Radzie jak najprzychylniej i oświadczył, że będzie zabiegać o to, by uzyskać rozstrzygnięcie w ciągu miesiąca stycznia 61 roku.

Złączę wyrazy prawdziwego poważania oraz serdeczny uścisk dłoni

Otrzymują : Rzym
Madryt

A.44.49/41

37

Ambasada R. Polskiej przy Stolicy Apostolskiej N. 49/201 Weszło dnia 10.12.60.	Paryż, dn. 7 grudnia 1960
---	---------------------------

Poufne

Szanowny i Drogi Panie Ministrze,

W załączeniu przesyłam program, główne tezy i końcowe oświadczenie międzynarodowej konferencji poświęconej wojnie politycznej prowadzonej przez Sowiety. Konferencja trwała od 1. - 3.12. Wziął w niej czynny udział dr. Adam Ciołkosz, co pozwoliło mi na powstrzymanie się od przemawiania i na opuszczenie, dla innych zajęć, niektórych zebrań. Myślę, że o przebiegu obrad zda sprawę tenże sam dr. Ciołkosz. Ograniczę się więc do kilku uwag.

Konferencja udała się nadspodziewanie dobrze pod kątem widzenia liczby uczestników. Zjechało ich z wszystkich krajów i nawet kontynentów dwukrotnie więcej niż przewidywali organizatorzy. Otwarcie konferencji przewodniczył prezes komisji spraw zagranicznych Assemblée Nationale, Maurice Schuman, doskonały referat wstępny wygłosił sekretarz gen. NATO Spaak. W drugim dniu przemawiał wśród innych minister sprawiedliwości Michélet. Udział Van Zeelanda, Madariagi, trzech b. ministrów włoskich oraz parlamentarzystów amerykańskich, kanadyjskich, brytyjskich, francuskich i niemieckich nadawał zebraniom powagi i splendoru, udział delegatów czarnych i żółtych z Konga, Katangi, Wietnamu i Filipin kolorytu folklorystycznego. Resztą sali wypełniali przedstawiciele Narodów Ujarczmiionych, białych Rosjan i t.zw. wedle dawnej meseszetowej nomenklatury "Prometejczyków".

Sam fakt tak liczny a nie ułatwiony ani dietami ani nawet zwrotem kosztów podróży zjazdu osób różniących się kolorem skóry i poglądami społeczno-politycznymi na konferencję wyraźnie antykomunistyczną - był znamienny. Inicjatorka socjalistka francuska Suzanne Labin odniosła wielki i zasłużony sukces. Dowiodła, wbrew inercji rządów, że w walce na śmierć i życie dwóch cywilizacji cywilizacja zachodnia zdolna jest jeszcze do odruchów świadomej i solidarnej samoobrony.

Szwankowała natomiast organizacja obrad. Ograniczono się do zebrań plenarnych, nie utworzono komisji. W rezultacie mówcy przemawiali bezładnie na wszystkie tematy, nie trzymając się ustalonych z góry ram, a większość z nich poruszała specyficzne krzywdy, bolączki i zasługi własnego narodu. Przy głosowaniu końcowych rezolucji

JWPan Minister Jan Starzewski

w Londynie

./.

doszło niemal do gorszącej awantury, gdy Ukraińcy, Gruzini i Białorusini sprzeciwili się gwałtownie wyodrębnianiu sprawy w.zw. Narodów Ujarmionych, a zaproponowana dla ułagodzenia ich przez Włochów dodatkowa uchwała dotycząca krajów przymusowo wcielonych do ZSRR, spotkała się z koleją z hałaśliwym sprzeciwem ze strony solidarystów rosyjskich. Tak więc delegacje atlantyckie natknęły się na obraz rozbitcia i skłócenia narodów domagających się wspólnego frontu dla wyzwolenia ich z pod ucisku komunistycznego, a sposób reakcji przedstawicieli tych narodów zaprzeczał jaskrawo głoszonej przez nich tezie o przynależności do kręgu kultury zachodniej.

Analogiczne zjazdy planowane są obecnie we Włoszech, w Niemczech i w W. Brytanii. Sukces całej imprezy zależy będzie od tego, czy inicjatorzy potrafią jej nadać formy trwałe i czy uda im się przy finansowej pomocy NATO stworzyć komitet międzynarodowy ze stałe pracujący/m sekretariatem oraz oddziały narodowe poszczególnych państw

Jako curiosum dodam jeszcze, że na paryski kongres przyjechał m.in. prof. Bolko Richthefen i z ambasady niemieckiej telefonował do mnie prosząc o spotkanie. Dałem mu rendez-vous na samej konferencji, ale wobec tłumu delegatów i ścisku udało mi się następnie uniknąć rozmowy chyba niepotrzebnej.

Dla omówienia wyników konferencji zwołane zostało w dniu wczorajszym zebranie ~~tuż~~ Delegacji ACEN'u. Wziął w nim udział również przewodniczący amerykańskiego Towarzystwa "Przyjaciół Narodów Ujarmionych", Christopher Emmet, który będąc demokratą przewidywał życzliwą ustosunkowanie się Kennedy'ego do spraw naszego regionu.

Łączę wyrazy prawdziwego powołania oraz serdeczny uścisk dłoni

Otrzymuję : Rzym
Madryt

